

Datum van inontvangstneming : 07/04/2015

C-102/15**Verzoek om een prejudiciële beslissing****Datum van indiening:**

2 maart 2015

Verwijzende rechter:

Fővárosi Ítéltábla (Hongarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

16 februari 2015

Verzoekster en appellante:

Gazdasági Versenyhivatal

Verweerster en geïntimeerde:

Siemens Aktiengesellschaft Österreich

In het kader van het hoger beroep dat appellante, Gazdasági Versenyhivatal (de Hongaarse Mededingingsautoriteit) (Boedapest) heeft ingesteld tegen de beslissing van de Fővárosi Törvényszék (de rechtbank te Boedapest) van 12 juni 2014 in de procedure inzake ongerechtvaardigde verrijking die appellante had ingesteld tegen Siemens Aktiengesellschaft Österreich (Wenen, Oostenrijk), geeft de Fővárosi Ítéltábla (het hof van beroep te Boedapest) – zonder dat een mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden – de volgende

Beschikking:

De Fővárosi Ítéltábla verzoekt het Hof van Justitie van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

Vormt de vordering tot terugbetaling van interesten die een mededingingsautoriteit instelt tegen een in een andere lidstaat gevestigde partij die in het kader van een mededingingsprocedure een geldboete heeft betaald, die haar vervolgens, inclusief de overeenkomstig de wet verschuldigde interesten, is terugbetaald, wat later ongerechtvaardigd is gebleken, een vordering uit onrechtmatige daad in de zin van artikel 5, punt 3, van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000?

Motivering

- 1 Appellante, de in Hongarije gevestigde Hongaarse mededingingsautoriteit, heeft geïntimeerde, die in Oostenrijk is gevestigd, in een mededingingsprocedure een geldboete van 159 000 000 HUF opgelegd. Deze laatste heeft bij de bestuursrechter beroep tegen dit besluit ingesteld, maar tegelijkertijd de geldboete betaald, aangezien dit beroep geen schorsende werking heeft.
- 2 De bestuursrechter in eerste aanleg heeft de geldboete verlaagd tot 27 300 000 HUF. Deze beslissing is in hoger beroep bevestigd.
- 3 Op basis van de definitieve beslissing in hoger beroep heeft appellante geïntimeerde op 31 oktober 2008 131 700 000 HUF van het oorspronkelijk bedrag van de geldboete, 159 000 000 HUF, terugbetaald. Zij heeft haar tevens op grond van § 83, lid 5, van wet nr. LVII van 1996 inzake oneerlijke handelspraktijken en mededingingsbeperkende praktijken (a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. Törvény; hierna: „wet inzake oneerlijke praktijken”) 52 016 230 HUF aan interesten betaald, berekend op basis van het terug te betalen bedrag tegen een tarief van tweemaal de basisrente van de centrale bank.
- 4 Tijdens de cassatieprocedure tegen de definitieve beslissing die in hoger beroep is gewezen, op basis waarvan appellante bovengenoemde betalingen had verricht, is gebleken dat de aan geïntimeerde opgelegde geldboete van 159 000 000 HUF gerechtvaardigd was. Dientengevolge heeft geïntimeerde op 25 november 2011 een bedrag van 131 700 000 HUF aan appellante betaald, maar geweigerd om het bedrag van 52 016 230 HUF aan interesten dat zij had ontvangen, terug te betalen. **[OR. 2]**
- 5 In het kader van de vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking die appellante op 12 juli 2013 heeft ingesteld op grond van § 361, lid 1, van wet nr. IV van 1959 houdende het burgerlijk wetboek (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény; hierna: „burgerlijk wetboek”), eist zij van geïntimeerde terugbetaling van 52 016 230 HUF aan interesten, verhoogd met verwijlinteresten vanaf 2 november 2008. Dienaangaande betoogt zij dat de beslissing van de versenytanács (de mededingingsraad, het orgaan van de mededingingsautoriteit dat uitspraak doet namens deze autoriteit) rechtsgeldig was en dat geïntimeerde dus niet het recht had om dit bedrag te behouden. Daarvoor zou slechts een juridische grond aanwezig zijn indien de terugbetaling van de geldboete zou berusten op een onrechtmatige beslissing van de mededingingsraad.

Appellante heeft tevens 29 183 277 HUF aan verwijlinteresten gevorderd voor de periode van 2 november 2008 tot 24 november 2011, berekend op basis van het boetebedrag van 131 700 000 HUF dat geïntimeerde op 25 november 2011 had terugbetaald. Dienaangaande betoogt zij dat de beslissing van de mededingingsraad ex tunc rechtmatig is verklaard, zodat het bedrag waarmee de

geldboete was verlaagd in haar bezit had moeten zijn vanaf de eerste werkdag (2 november 2008) na de datum van onverschuldigde terugbetaling (31 oktober 2008), maar dat geïntimeerde pas op 25 november 2011 de betaling heeft verricht, zodat krachtens § 301, lid 1, van het burgerlijk wetboek verwijlinteresten verschuldigd zijn voor die periode.

Volgens haar betreft de ongerechtvaardigde verrijking een verbintenis uit onrechtmatige daad, zodat de bijzondere bevoegdheidsregel van artikel 5, lid 3, van verordening nr. 44/2001 van toepassing is.

- 6 Geïntimeerde heeft primair een exceptie van onbevoegdheid opgeworpen en verzocht de procedure te beëindigen overeenkomstig § 157/A, lid 1, van wet nr. III van 1952 tot invoering van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering (a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény; hierna: „wetboek van burgerlijke rechtsvordering”). Dienaangaande betoogt zij dat artikel 5, lid 3, van verordening nr. 44/2001 niet van toepassing is op de onderhavige zaak. Volgens de regels van het Hongaarse civiele recht heeft de verplichting tot terugbetaling wegens ongerechtvaardigde verrijking immers niet haar oorsprong in een onrechtmatige gedraging, maar vloeit zij voort uit het feit dat een juridische rechtvaardiging voor het verkregen vermogensvoordeel ontbreekt. De toepasselijke rechtsregel spreekt juist van een verplichting tot terugbetaling omdat het in geval van ongerechtvaardigde verrijking niet gaat om het herstel van onrechtmatig veroorzaakte schade, maar om de teruggave van de waarde die aan een ander is ontnomen. Bij het ontbreken van een onrechtmatige daad en van schade kan de rechterlijke bevoegdheid dus niet worden gekoppeld aan het grondgebied waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen. [OR. 3]

Volgens haar vindt dit standpunt ook steun in § 37 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering, volgens hetwelk schadevorderingen kunnen worden gebracht voor de rechter van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of voor de rechter van de plaats waar de schade is ontstaan. Volgens vaste rechtspraak kan deze bevoegdheidsregel enkel gelden voor vorderingen uit buitencontractuele, dat wil zeggen delictuele aansprakelijkheid, en is zij niet van toepassing op de ongerechtvaardigde verrijking, aangezien het daarbij niet gaat om buitencontractuele aansprakelijkheid.

Wat de vordering van appellante tot betaling van de vervallen verwijlinteresten betreft, betoogt geïntimeerde dat deze interesten geen schadevergoeding vormen, aangezien de betaling ervan niet afhangt van het bestaan van schade, zodat de vordering tot betaling ervan evenmin als een vordering tot vergoeding van onrechtmatig veroorzaakte schade kan worden beschouwd.

Bijgevolg moet artikel 2, lid 1, van verordening nr. 44/2001 worden toegepast, dat overeenkomstig het algemene bevoegdheidsbeginsel voorziet in de bevoegdheid van de gerechten van de lidstaat waar de verweerder woonplaats heeft, wat

betekent dat niet de Hongaarse gerechten, maar de Oostenrijkse gerechten bevoegd zijn om kennis te nemen van het onderhavige geding.

- 7 Op basis van deze exceptie van onbevoegdheid heeft de rechter in eerste aanleg bij beschikking [OMISSIS] van 12 juni 2014 besloten om de procedure te beëindigen, op grond van de overweging dat deze exceptie terecht was opgeworpen op grond van § 157/A, lid 1, sub b, van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering, aangezien ongerechtvaardigde verrijking geen verbintenis uit onrechtmatige daad doet ontstaan. De ongerechtvaardigde verrijking is geen vorm van aansprakelijkheid en er is ook geen schade, maar enkel een vermogensnadeel waarvoor geen juridische rechtvaardiging bestaat. Artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 is dus niet van toepassing en hoeft evenmin te worden uitgelegd in het kader van de onderhavige zaak. Appellante vordert niet de vergoeding van een vermogensnadeel in de vorm van schade, maar de terugbetaling van het bedrag waarmee een derde is verrijkt. Aangezien het dus gaat om een ander soort vordering, hoeft de bevoegdheidsregel van artikel 5, punt 3, in casu niet te worden uitgelegd. Dat deze regel niet van toepassing is, blijkt tevens uit overweging 29 van verordening (EG) nr. 864/2007, waarin wordt aangegeven dat de ongerechtvaardigde verrijking vanuit materieelrechtelijk oogpunt niet wordt beschouwd als een onrechtmatige daad, terwijl uit artikel 10 van die verordening, dat deel uitmaakt van hoofdstuk 3 ervan, blijkt dat de toepasselijke wet de wet is van het land waar de ongerechtvaardigde verrijking zich heeft voorgedaan, en niet de wet van het land waar het vermogensnadeel is ontstaan.
- 8 Appellante heeft tegen bovenstaande beslissing hoger beroep aangetekend. Zij betoogt dat de rechter in eerste aanleg bevoegd dient te worden verklaard.

Volgens haar volgt uit het arrest Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459) dat het begrip verbintenissen uit onrechtmatige daad autonoom dient te worden uitgelegd. De „aansprakelijkheid” strekt zich uit tot elke onrechtmatige, met een rechtsregel strijdige gedraging, en is niet beperkt tot de delictuele aansprakelijkheid. Ter ondersteuning van haar standpunt heeft zij tevens verwezen naar het arrest Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555), waaruit blijkt dat het ontstaan van schade (uit onrechtmatige daad) geen bevoegdheidsvoorwaarde is. De toepassing van artikel 5, lid 3, van verordening nr. 44/2001 is niet uitgesloten door het feit dat er geen sprake zou zijn van enige vorm van aansprakelijkheid. De rechtbank in eerste aanleg is ten onrechte eraan voorbijgegaan dat geïntimeerde op willekeurige wijze het bedrag van de interesten dat overeenkomstig § [83, lid 5,] van de wet inzake oneerlijke praktijken was berekend op basis van tweemaal de basisrente van de centrale bank, niet heeft voldaan. Zij is dus aansprakelijk omdat appellante een vermogensnadeel heeft geleden terwijl zijzelf zich heeft verrijkt en er een causaal verband tussen beide gebeurtenissen bestaat. Het vermogensnadeel dat appellante door het gedrag van geïntimeerde heeft geleden leidt tot de aansprakelijkheid van deze laatste en betreft geen verbintenis uit overeenkomst in de zin van artikel 5, punt 1, van verordening nr. 44/2001, maar moet worden

beoordeeld op basis van artikel 5, punt 3, van deze verordening. De vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking heeft tot doel het vermogensnadeel weg te werken dat door een rechtens niet-toegestaan gedrag is veroorzaakt en uit deze gelijkennis vloeit voort dat de regels inzake de schadeloosstelling ook grotendeels van toepassing zijn op de ongerechtvaardigde verrijking.

Volgens appellante sluit de overweging van verordening nr. 864/2007 die wordt aangevoerd in de bestreden beschikking niet uit dat de ongerechtvaardigde verrijking wordt beschouwd als een verbintenis uit onrechtmatige daad. Voorts is de vraag naar het toepasselijke recht alsnog niet relevant, aangezien de Hongaarse rechterlijke instanties onbevoegd zijn verklaard.

- 9 De Fővárosi Ítéltábla, waarbij hoger beroep is ingesteld, dient de beschikking waarbij de rechtbank onbevoegd is verklaard, te herzien.

Relevante bepalingen van nationaal recht: [OR. 4]

- 10 § 130, lid 1, onder a), van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering bepaalt dat de rechter, zonder de partijen op te roepen, een verzoek niet-ontvankelijk verklaart indien de bevoegdheid van de Hongaarse rechter door de wet of een internationale overeenkomst wordt uitgesloten.
- 11 Volgens § 157/A. lid 1, onder b), van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering beëindigt de rechter de procedure indien de verwerende partij een exceptie van onbevoegdheid opwerpt, indien hij het verzoek niet, zonder de partijen op te roepen, niet-ontvankelijk kan verklaren om de in § 130, lid 1, sub a, van dit wetboek bedoelde reden (onbevoegdheid), maar evenmin op enige grond kan vaststellen dat de Hongaarse rechter bevoegd is.
- 12 § 361, lid 1, van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering, dat van toepassing is op het onderhavige geding, luidt als volgt:
- (1) Eenieder die zonder enige rechtsgrond ten koste van een derde een vermogensvoordeel geniet, is verplicht om dit voordeel te vergoeden.
- (2) Indien de verrijking is verdwenen voordat de vordering is ingesteld, hoeft degene die haar heeft genoten geen vergoeding te betalen, tenzij
- a) hij kon verwachten dat hij het voordeel zou moeten terugbetalen en verantwoordelijk is voor het verdwijnen van de verrijking, of
- b) hij te kwader trouw een verrijking heeft genoten.
- (3) [OMISSIS]

[OMISSIS] [irrelevante bepalingen van nationaal recht]

Volgens § 364 moeten de regels inzake schadeloosstelling naar analogie worden toegepast op de ongeoorloofde verrijking.

- 13 Volgens § 301, lid 1, van het burgerlijk wetboek moet eenieder die een geldbedrag verschuldigd is – behoudens andersluidende bepaling – vanaf de dag dat hij in gebreke blijft interesten betalen tegen de basisrente van de centrale bank die van toepassing is op de laatste dag vóór het semester waarin de vertraging ontstaat, zelfs al gaat het om een renteloze schuld. De schuldenaar is rente verschuldigd zelfs indien de vertraging hem niet kan worden toegerekend.
- 14 Volgens § 339, lid 1, van het burgerlijk wetboek dient eenieder die onrechtmatig schade veroorzaakt aan een derde, deze schade te vergoeden. De betrokkene is niet aansprakelijk indien hij kan bewijzen dat hij heeft gehandeld zoals in de gegeven omstandigheden normaliter kon worden verwacht.
- 15 Volgens § 83, lid 5, van de wet inzake oneerlijke praktijken, in de versie die van toepassing is op het onderhavige geding, moet het terug te betalen bedrag worden verhoogd met interesten tegen een voet die tweemaal de geldende basisrente van de centrale bank bedraagt, indien de mededingingsraad die de zaak heeft behandeld een rechtsregel heeft geschonden en de betrokken partij hierdoor recht heeft op terugbetaling van de geldboete. [OR. 5]

Relevante rechtspraak van het Hof van Justitie

- 16 Ingevolge artikel 5, lid 3, van verordening nr. 44/2001 kan een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat, ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad in een andere lidstaat worden opgeroepen voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen.

De Fővárosi Ítéltábla heeft de relevante rechtspraak van het Hof van Justitie onderzocht. Uit deze rechtspraak blijkt duidelijk dat het begrip „onrechtmatige daad” autonoom – op basis van de opzet en de doelstellingen van de verordening – alsook strikt moet worden uitgelegd, aangezien de bijzondere bevoegdheidsregels geen ruimte laten voor enige uitlegging die verder gaat dan de in de verordening bedoelde gevallen. In punt 32 van het arrest ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490) – waarin onder meer wordt verwezen naar het door appellante aangehaalde arrest Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459) – heeft het Hof verklaard dat het begrip „verbintenissen uit onrechtmatige daad” in de zin van artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 volgens vaste rechtspraak elke vordering omvat die ertoe strekt een verweerder aansprakelijk te stellen en die geen verband houdt met een „verbintenis uit overeenkomst” in de zin van artikel 5, punt 1, sub a, van die verordening (dit juridische begrip wordt in punt 17 van het arrest Kalfelis anders omschreven in die zin dat daar sprake is van een vordering die beoogt de

„aansprakelijkheid [wegens schade]”¹ van een verweerder in het geding te brengen.)

Uit punt 49 van het arrest ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490) blijkt dat volgens vaste rechtspraak de bijzondere bevoegdheidsregel die in artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 is opgenomen in afwijking van het beginsel dat de gerechten van de woonplaats van de verweerder bevoegd zijn, berust op het bestaan van een bijzonder nauw verband tussen de vordering en de gerechten van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan. In punt 50 van dat arrest heeft het Hof verklaard dat ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich dreigt voor te doen immers normaliter het best in staat is om uitspraak te doen, met name omdat de afstand geringer en de bewijsvoering gemakkelijker is.

Deze door de Fővárosi Ítéltábla onderzochte rechtspraak geeft geen uitsluitel over de vraag of de rechter in eerste aanleg al dan niet over een bijzondere bevoegdheid in de zin van artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 beschikt om uitspraak te doen in de onderhavige zaak.

Gelet op de complexiteit van de gerezen rechtsvraag en het ontbreken van aanwijzingen in de rechtspraak kan in de onderhavige zaak geen toepassing worden gemaakt van de leer van de „acte clair”.

Noodzaak van een prejudiciële vraag:

- 17 De Fővárosi Ítéltábla acht het noodzakelijk dat het Hof van Justitie aangeeft hoe artikel 5, punt 3, van verordening nr. 44/2001 dient te worden uitgelegd. In de onderhavige omstandigheden is het duidelijk dat de litigieuze schuldvordering geen contractuele schuldvordering is, zodat de toepassing van deze bijzondere bevoegdheidsregel niet is uitgesloten door het bestaan van een contractuele relatie. Bij ontbreken van rechtspraak van het Hof op dit punt blijven het begrip „verbintenissen uit onrechtmatige daad” en de kenmerken ervan onduidelijk. **[Or. 6]** Is het verenigbaar met het beginsel van autonome en strikte uitlegging dat deze bijzondere bevoegdheidsregel wordt toegepast in een geding waarin de door de verzoekende autoriteit gevorderde vaststelling dat geïntimeerde aansprakelijk is en de vordering tot veroordeling van geïntimeerde gebaseerd zijn op een schuldloze vermogensverschuiving, die niet gerechtvaardigd is aangezien zij niet op enige rechtsgrond berust, maar evenmin een onrechtmatige daad vormt, mede

¹ Nvdt.: Er bestaat geen Hongaarse versie van dit arrest. In de Nederlandse, Franse en andere versies van deze arresten wordt steeds dezelfde term („aansprakelijkheid”, „responsabilité”, enz.) gebruikt. De door de verwijzende rechter gebruikte term „kárfelelőség” (letterlijk „aansprakelijkheid wegens schade”) is mogelijkwerwijs een letterlijke vertaling van de term „Schadenshaftung”, die wordt gebruikt in de Duitse versie van het arrest in zaak 189/87 (maar ook in de Duitse versie van het arrest in zaak C-147/12; beide arresten zijn dus op dezelfde wijze vertaald in het Duits).

rekening houdend met het feit dat in deze zaak geen schadebrengend feit kan worden vastgesteld, maar wel een verrijking ten koste van appellante?

De vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking waarover in het onderhavige geding uitspraak dient te worden gedaan, kan slechts ten gronde worden onderzocht indien een rechterlijke instantie van een andere lidstaat dan die waar geïntimeerde is gevestigd, bevoegd is.

Boedapest, 6 februari 2015.

[handtekeningen]